

13. Présence et immortalité [Παρουσία και άθανασία], Flammarion, 1959.
14. Fragments philosophiques 1904-1914 [Φιλοσοφικά άποσπάσματα 1904-1914], B. Nauwelaerts, 1961.
15. Regards sur le théâtre de Claudel [Ματιές στό θέατρο του Claudel], Beauchesne, 1964.
16. Paix sur la terre [Έπί γής ειρήνη], Aubier, 1965.
17. Entretiens Paul Ricoeur - Gabriel Marcel [Διάλογοι Paul Ricoeur - Gabriel Marcel], Aubier, 1968.
18. Pour une sagesse tragique et son au-delá [Γιά μιά τραγική σοφία και για τήν υπέρβασί της], Plon, 1968.
19. Coleridge et Schelling [Ο Coleridge και ό Schelling], Aubier, 1971.
20. En chemin, vers quel éveil [Καθ' όδόν, προς ποιάν άφύπνισι;] Gallimard, 1971.
21. Perceés vers un ailleurs [Δρόμοι άνοιγμένοι για κάπου άλλου], Fayard, 1973.

Φιλοσοφικά έργα μεταφρασμένα στην έλληνική

1. Είναι και έχειν, Πρόλογος - μετάφρασι υπό Ν. Μακρῆ, Δωδώνη, 1978.
2. Δοκίμιο συγκεκριμένης φιλοσοφίας, ένας θρησκευτικός ύπαρξιμός, Έπιμέλεια Κ. Μετρινού, μετάφρασι Α. Βαγενά, εκδόσεις Άναγνωστίδη.

Βασικά θεατρικά έργα

1. Le seuil Indivisible (La Grâce, Le palais de sable) [Τό άδιαίρετο βάθος (Έ χάρις, Τό παλάτι από άμμο)], Grasset, 1914.
2. Le quator en fa dièse [Τό κουαρτέππο σέ φά δίεσι], Plon, 1925.
3. Le coeur des autres [Έ καρδιά των άλλων], Grasset, 1921.
4. L' Iconoclaste [Ο εικονοκλάστης], Stock, 1923.
5. Un Homme de Dieu [Ένας άνθρωπος του Θεου], Grasset, 1925.
6. Trois piéces (Le regard neuf, Le mort de demain, La chapelle ardente) [Τρία θεατρικά έργα (Τό νέο βλέμμα, Ο αύριανός νεκρός, Έ φωτοχυσία γύρω από τόν τάφο)], Plon, 1931.

7. Le monde cassé [Ο σπασμένος κόσμος], Desclée de Brouwer,
8. Le chenin de crête [Τό μονοπάτι της επάρσεως], Grasset, 1936.
9. Le dard [Τό κεντρί], Plon, 1936.
10. Le Fanal [Ο φάρος], Stock, 1936.
11. Le soif [Έ δειψα], Desclée de Brouwer, 1938.
12. L' Horizon [Ο όρίζων], Aux étudiants de France, 1945.
13. Théâtre comique (Colombyre ou le Brasier de la paix, La Double expertise, Les points sur les i, Le divertissement posthume) [Κωμωδίες (Colombyre ή Ο ύποδαυλιστής της ειρήνης, Έ διπλή αύτοψία, Οί τελείες στά i, Έ μεταθανάτια τέρψι)], Albin Michel, 1947.
14. Vers un autre Royaume (L' Emissaire, Le signe de la croix) [Πρός ένα άλλο Βασίλειο (Ο ειδικός άπεσταλμένος, Τό σημείο του σταυρού)], Plon, 1949.
15. La fin des temps [Τό τέλος των αιώνων], Réalités, 1950.
16. Rome n' est plus dans Rome [Έ Ρώμη δέν είναι πιά μέσα στή Ρώμη], La Table Ronde, 1951.
17. Croissez et multipliez [Αύξάνεσθε και πληθύνεσθε], Plon, 1955.
18. Mon temps n' est pas le vôtre [Ο χρόνος μου δέν είναι ό δικός σας], Plon, 1955.
19. La dimension Florestan [Έ διάστασι Florestan], Plon, 1958.
20. L' Insondable [Τό άνεξιχνίαστο], στό 'Présence et Immortalité', Flammarion, 1959.
21. Un juste [Ένας δικαίος], στό Paix sur la terre, Aubier, 1965.

B. ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΟΝΤΟΛΟΓΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ G. MARCEL

Έ προσπάθεια νά δοθῆ μέ όσα ακολουθοϋν ένα σύντομο διάγραμμα των μεταφυσικών σέ σχέσι προς τίς όντολογικές άντιλήψεις του φιλοσόφου G. Marcel ένδέχεται νά φανῆ αύθάρετη με ποίο δικαίωμα θά άνελάμβανε κανείς νά συστηματοποίησι τή σκέψι ενός φιλοσόφου, τή στιγμή πού ό ίδιος όχι μόνο δέν έθεώρησε αναγκαίο νά τό επιχειρήσει, αλλά και ώρισε τήν

ενότητα του αντικειμένου της φιλοσοφικής σκέψεως ως «έκεινη που δέν ανήκει στο σύστημα» (βλ. τό συλλογικό έργο *Existentialisme chrétien*: G. Marcel, Plon, Présences, 1947); Παρά ταύτα ή δυνατότης μιās συνθετικής παρουσιάσεως της σκέψεως του G. Marcel παραμένει, χωρίς νά προδίδεται ή τελευταία (βλ. R. Troisfontaines, *De l'existence à l'être. La philosophie de G. Marcel*, Paris - Louvain, Nauwelaerts, 1968, σ. 43-44).

Ο G. Marcel έχει χαρακτηρισθῆ ως «μεταφυσικός της πίστεως», ως «διαλεκτικός της έλπίδος», ως φιλόσοφος «της παρουσίας» ή «της επικοινωνίας»· στή φιλοσοφία του έχουν διακρίνει ένα «μυστικό έμπειρισμό», ένα «θεωρητικό μυστικισμό», ένα «χριστιανικό ύπαρξισμό», έναν «ύπαρξιακό θείσμό» ή μιὰ «χριστιανική ύπαρξιακή φιλοσοφία» (τούς όρισμούς παραθέτει ό Ch. Widmer στο έργο του G. Marcel et le théisme existentiel, Paris, Éditions du Cerf, 1971, σ. 221), ενώ ό ίδιος φαίνεται νά αποδέχεται για τό έργο του τήν όνομασία «χριστιανικός νεοσωκρατισμός» (βλ. τόν πρόλογο του έργου του *Le mystère de l'être*, (M.E.), Paris, Aubier, 1951, σ. 5). Ο φιλόσοφος, ανατρέχοντας στήν εξέλιξι της σκέψεώς του, αναφέρει: «όταν έπιχειρώ νά τήν αναλογιστώ (τήν εξέλιξι της φιλοσοφικής μου σκέψεως) στό σύνολό της, αναγκάζομαι νά διαπιστώσω πώς έχει κατευθυνθῆ από δύο κυρίαρχα διαφέροντα: ... τήν άπαιτησι του είναι, ... τήν έμμονή στά όντα, όπως αὐτά νοοῦνται κατά τίς ιδιαιτερότητές τους και όπως συγχρόνως προσεγγίζονται μέσα από τίς μυστηριώδεις σχέσεις πού τά ένώνουν» (βλ. G. Marcel, *Du refus à l'invocation* (R.I.), Paris, Gallimard, 1940, σ. 192).

1. Η συγκεκριμένη μεταφυσική της έλπίδος

α. Η άπαιτησι υπερβάσεως

Ο σύγχρονος κόσμος περιγράφεται από τόν G. Marcel ως ένας κόσμος ύποταγμένος στα έπιτεύγματα της τεχνολογικής εξέλιξεως και της θεωρητικής σκέψεως, παραδομένος στήν επικράτεια της ιδέας της λειτουργικότητας και του φόβου του θανάτου. Ο κενός αυτός κόσμος του προβληματικού και του έξαντικειμενοποιήσιμου, της έγνοιας και του έγκωκεντρισμού, δημιουργεί τήν αίσθησι ενός σπασμένου ρολογιού, πού έχει πάψει νά κτυπά, και οδηγεί αναπόφευκτα τό σύγχρονο άνθρωπο στήν άπελπισία· αποτελεί τό πεδίο της κατηγορίας του *έχειν*, όπου δέν συγκαταλέγονται παρά μόνον *άντικείμενα*.

Η άπαιτησι υπερβάσεως της κατηγορίας του *έχειν* συμπίπτει μέ τήν *όντολογική άπαιτησι*, μέ τήν άπαιτησι του είναι· *τό μυστήριο του είναι* όρίζεται ως ή περιοχή του *μεταπροβληματικού*. «Μυστήριο είναι τό πρόβλημα πού εισχωρεί στα ίδια του τά δεδομένα, πού τά κατακλύζει και, ως εκ

τούτου, υπερβαίνεται από μόνο του καθ' ό άπλό πρόβλημα» (βλ. G.M., *Position et approches concrètes du mystère ontologique* (P.A.), Paris, E. Nauwelaerts, 1967, σ. 57)· «... όν είναι εκείνο τό όποιο αντίστέκεται – ή θά αντίστέκόταν – σε μιὰ έξονυχιστική ανάλυσι, πού θά αναφερόταν στα δεδομένα της έμπειρίας και πού θά έτεινε σταδιακά νά τά υποβιάση σε στοιχειά μέ όλο και λιγώτερη άτομική, έσωτερική και ύποδηλωτική αξία» (βλ. G.M., P.A., σ. 52). Τό *έχειν* θά ήταν λοιπόν δυνατόν νά θεωρηθῆ ως ή κατηγορία μιās «άνεστραμμένης όντολογίας» (βλ. P. Prini, G. Marcel et la méthodologie de l'invérifiable, Paris, Desclée de Brouwer, σ. 66-67).

Αν ή περιγραφή της κατηγορίας του *έχειν* συνεπάγεται δύο ειδών σχέσεις μας προς τόν κόσμο τών αντικειμένων (βλ. J. Parain - Vial, G. Marcel et les niveaux de l'expérience, Paris, Seghers, 1966, σ. 17), τήν άφηρημένη γνώσι και τήν έπιθυμία άποκτήσεως τών αντικειμένων της γνώσεως, ή περιοχή του μυστηρίου του είναι ανοίγεται στον άνθρωπο μέσω ώρισμένων συγκεκριμένων έμπειριών, όπως, π.χ., της πίστεως, της έλπίδος και της αγάπης, μέσα στις όποιες, δεσμευόμενος ό ίδιος, βρίσκει τόν έαυτό του και όί όποιες, ως εκ τούτου, αποτελούν οι ίδιες *μυστήρια*· τό έρώτημα για τό *μυστήριο του είναι* δέν δύναται νά νοηθῆ χωριστά από τό έρώτημα *ποιός είμαι*: «ένα μυστήριο ... είναι δυνατόν νά συλληφθῆ μέσω της αγάπης, τήν όποια και κατά κάποιο τρόπο εκφράζει» (βλ. G.M., P.A., σ. 59). Τό συγκεκριμένο του έργου της φιλοσοφίας του G. Marcel συνίσταται στον «έξαγνισμό συγκεκριμένων έμπειριών» (βλ. G.M., *Être et avoir* (E.A.), Paris, Aubier, 1968, σ. 173) ή άλλοιως στήν άποκατάστασι της *όντολογικής βαρύτητος της έμπειρίας*· ή μεταφυσική του μυστηρίου, ή όποια δέν διατείνεται ότι έπιδιώκει νά λύση κανένα πρόβλημα και άρνείται για τόν έαυτό της τήν αντικειμενικότητα της έπιστήμης και της τεχνικής, θά υπῆρχε δικαιολογημένα κίνδυνος νά θεωρηθῆ ένα μέ τήν τέχνη, άφοῦ ένα μεγάλο μέρος τών έργων του φιλοσόφου αποτελείται από θεατρικά έργα και ό ίδιος καυχάται περισσότερο για τήν ιδιότητά του ως μουσικού συνθέτου, παρά ως φιλοσόφου (βλ., π.χ., όσα παραθέτει ό R. Troisfontaines, *έ.ά.*, σ. 26).

β. Η αιωνιότης του είναι

Η *έλπιδα* τοποθετημένη στο *κέντρο του όντολογικού μυστηρίου* (βλ. G.M., P.A., σ. 69), του όποίου αποτελεί ταυτόχρονα και μιάν από τίς συγκεκριμένες προσεγγίσεις, βρίσκεται στο *κέντρο* και όλόκληρου του μαρσελικού έργου (βλ. S. Plourde, G. Marcel, *Philosophe et témoin de l'espérance*, Les Presses de l'Université du Québec, 1975, σ. 210). Η «δεύτερη», ή φιλοσοφική σκέψι, ή διαφορετικού δηλαδή έπιπέδου από τήν άφηρημένη, τήν αντικειμενική σκέψι, δύναται νά θεωρηθῆ ως τρόπος προσεγγίσεως του είναι, στο μέτρο και μόνον πού μέ αὐτήν άποκτούν αὐτοσυνείδησι οι έμπειρίες, μέ τίς όποιες άποκλειστικά διεισδύουμε στο

μυστήριο (βλ. J.P. Bagot, *Connaissance et amour. Essai sur la philosophie de G. Marcel*, Paris, Beauchesne, 1958, σ. 182).

Ἐλπίδα είναι ἡ νίκη αὐτοῦ πού ἀντιστέκεται στόν πειρασμό τῆς ἀπελπισίας, στήν ὁποία μᾶς παρακινοῦν οἱ *τραγικές καταστάσεις* τῆς ζωῆς (βλ. G.M., *Homo Viator* (H.V.), Paris, Aubier, 1963, σ. 47 καί G.M., *Présence et Immortalité*, Paris, Flammarion, 1959, σ. 71), ὅπως εἶναι, π.χ., ὁ θάνατος ἢ ἡ ἀρρώστεια «στήν βάσι τῆς ἐλπίδος ὑπάρχει ἡ συνειδησι μιᾶς καταστάσεως, πού μᾶς προτρέπει στήν ἀπελπισία» (βλ. G.M., E.A., σ. 108). Ὁ ἀπελπισμένος ἄνθρωπος εἶναι «ὑπνωτισμένος ἀπό τή συμφυῆ στά ἀντικείμενα θνησιμότητα» (βλ. G.M., M.E., II, σ. 31) ἢ ἀπελπισία εἶναι *μιά προδοσία*, *μιά ἄρνησι τοῦ ὄντος*: «εἶμαι ἀπελπισμένος μέ κάποιον δέν θά πῆ ὅτι τόν ἀπορρίπτω ὡς ἄτομο; εἶμαι ἀπελπισμένος μέ τόν ἑαυτό μου δέν σημαίνει ὅτι αὐτοκτονῶ προκαταβολικά;» (βλ. G.M., E.A., σ. 117). Ὡς ἄρνησι τῶν δοκιμασιῶν τῆς ζωῆς, ἡ ἀπελπισία συνειφέρει πῶσι στό μῆ-ὄν, ἐνώ ὡς ἐναγκαλισμός τους, ἡ ἐλπίδα ἀντιστοιχεῖ, κατά τόν G. Marcel, μέ ἄνοδο πρός ἕνα πλεον-εἶναι ὁ ἴδιος εἶναι πεπεισμένος ὅτι «μέσα στό δράμα καί διά μέσου τοῦ δράματος ἡ μεταφυσική σκέψι κατανοεῖ τόν ἑαυτό της ἀλλά καί συγκεκριμενοποιεῖται» (βλ. G.M., P.A., σ. 67 καί τήν ἐπιστολή τοῦ G.M. 'Philosophie et théâtre' στό ἔργο τοῦ Garaudy, *Perspectives de l'homme*, Presses Universitaires de France, 1960).

Ἡ αὐθεντική ἐλπίδα, ὡς μυστήριο, ἀφορᾷ σέ ὅ,τι δέν ἐξαρτᾶται ἀπό ἐμᾶς, συνδέεται μέ τήν ταπεινοφροσύνη καί ὄχι μέ τήν ὑπερηφάνεια (βλ. G.M., P.A., σ. 73), ἀποτελεῖ τό ὄντολογικό ἀντίρροπο τοῦ θανάτου «ἕνας κόσμος, ἀπό ὅπου θά ἔλειπε ὁ θάνατος, θά ἦταν ἕνας κόσμος, ὅπου ἡ ἐλπίδα δέν θά ὑπῆρχε παρά ἴσως σέ λανθάνουσα μόνο κατάσταση» (βλ. G.M., E.A., σ. 135). Ὡς *πίστι δημιουργική* καί ὄχι ἀδρανῆς ἢ στεῖρα «δέν ἐμφανίζεται στήν πραγματικότητα παρά μόνον ἐκεῖ ὅπου ἀψηφᾷ τήν ἀπουσία, ἐκεῖ ὅπου κατατροπώνει τήν ἀπουσία, καί ἰδίως ἐκείνη τήν ἀπουσία πού μᾶς παρουσιάζεται – ἴσως ἄλλωστε ἐσφαλμένα – ὡς ἀπόλυτη καί πού τήν ὀνομάζουμε θάνατο» (βλ. G.M., R.I., σ. 199). Ἡ δημιουργική πίστι εἶναι ἡ ἐνεργός ἀναγνώρισι μιᾶς ὄντολογικῆς σταθερᾶς, τῆς *παρουσίας*, ἡ ὁποία ὡς κάτι περισσότερο ἀπό ἀντικείμενο, εἶναι ἕνα ρεῦμα, ὡς πρός τό ὁποῖο ἐξαρτᾶται ἀπό ἐμᾶς ἂν θά μείνουμε διαφανεῖς ἢ ἀδιαπέραστοι στό σημεῖο αὐτό οἱ κατηγορίες τοῦ ἐμπρός μου καί τοῦ ἐντός μου ὑπερβαίνονται ἕνα ὄν εἶναι γιά μένα παρουσία ἢ ἄλλοιῶς ὄν, ἐάν συνδέωμαι μαζί του μέ μιᾶ σέσι, πού ξεφεύγει ἀπό τή συνειδησι πού ἐπιδέχεται νά ἔχω γι' αὐτήν (βλ. G.M., P.A., σ. 80-81).

2. Τό μυστήριο τῆς ὄντολογικῆς προσεγγίσεως

α. Τό ἐγώ

Κατά τόν G. Marcel, στή σύλληψι τοῦ ὄντος ὡς συγκεκριμένου

ὀδηγοῦμεθα μέσω τοῦ μυστηρίου τῶν ἀτομικῶν ὄντων, δηλαδή τοῦ ἐγώ, τοῦ *σύ*, τοῦ *ἐμεῖς* (βλ. G.M., R.I., σ. 193 καί G.M., E.A., σ. 36).

Τό ἐγώ, πού κατ' ἀντίθεσι πρός τό μῆ-ἐγώ θέτει ἄμεσα τό παιδί, ὅταν, π.χ., ἐκφωνῆ τή φράσι «ἐγώ τό ἐφπιαξα» (βλ. G.M., H.V., σ. 15-16), ἀποκαλεῖται *ἐνιαία παρουσία* ἢ ἐνιαία παρουσία, ἡ ὁποία ἀντιδιαστέλλεται ἀπό τήν ἀπλή «πρόσφωσι», τήν ἄμεση σχέση δηλαδή πού μέ συνδέει μέ τά ἀντικείμενα, εἶναι ἡ αἴσθησι πῶς *ὑπάρχω*, πῶς εἶμαι αὐτός - ἐδῶ, πῶς ἐμπλέκομαι στίς καταστάσεις τοῦ κόσμου. *Εἶμαι σαρκωμένος* σημαίνει συνδέομαι μέ τό σῶμα μου μέ τόν ἴδιο ἄμεσο τρόπο πού ἐντάσσομαι στόν κόσμο καί, ἀντιστρόφως, τό σῶμα μου εἶναι τό σημεῖο ἐντάξεώς μου στόν κόσμο. Ὅπως «ἡ οὐσία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τό νά *εἶναι ἐν καταστάσει*» (βλ. G.M., R.I., σ. 113), «τό σαρκωμένο ὄν εἶναι ἡ κατευθυντήρια γραμμή τῆς μεταφυσικῆς σκέψεως» (βλ. G.M., R.I., σ. 19) ὁ R. Troisfontaines παρατηρεῖ (βλ. ἔ.α., I, σ. 44), ἐπιχειρώντας νά ἐντοπίσῃ τήν ἀρχή πού διέπει τή σκέψι τοῦ G. Marcel, πῶς «ἀπό τήν ὑπαρξι στό ὄν ... πραγματοποιεῖται ἡ προοδευτική ἄνοδος ἀπό τήν κατάστασι πού μᾶς ἔχει ἐπιβληθῆ πρός τή δημιουργική δέσμευσι».

«Τό ἐγώ ἀντιμετωπίζει τό δίλημμα νά ὀλοκληρωθῆ ἢ νά μῆν ὀλοκληρωθῆ» (βλ. G.M., H.V., σ. 108) ὅπου δέν ὀλοκληρώνεται, συμπίπτει ἀπλῶς μέ τό σῶμα του. Ἡ διακινδύνευσι συνδέεται μέ τήν κατάσταση τοῦ ἀνθρώπου νά *εἶναι ὁδοιπόρος* καί ἀποτελεῖ «τόν θετικό ὄρο γιά τήν ἀνοικοδόμησι, γιά τήν καθίδρυσι τῆς ἐνότητος τοῦ προσώπου» (βλ. 'Notes pour une philosophie du risque' στό 'La vie réelle', Paris 1938, 2e année, n 3, σ. 10). Τό ἐγώ πού ὀλοκληρώνεται σέ *πρόσωπο*, σέ *ἐγώ μέ βαθύτητα*, εἶναι ἐκεῖνο τό ὁποῖο *περισυλλέγεται*, μέ τήν ἐννοια ὅτι βυθίζεται στή ζωῆ πού θέτει ὡς στόχο νά ζήσῃ, προκειμένου νά εἶναι ὁ ὀλοκληρωμένος του ἑαυτός (βλ. G.M., M.E., I, σ. 152) εἶναι αὐτό πού δέν συγκεντρώνεται στόν ἑαυτό του, ἀλλ' ἀντιθέτως *ἀγαπᾷ*, δηλαδή ἀνοίγεται, εἶναι *διαθέσιμο* στούς ἄλλους, *δεσμευόμενο* σέ *μιά ζωσα ἐπικοινωνία* μαζί τους. Κατά τόν P. Ricoeur (βλ. τό ἔργο του G. Marcel et K. Jaspers, Paris, Éditions du Temps Présent, 1947, σ. 159) «ἡ ἐπικοινωνία δέν προστίθεται στήν ὑπαρξι μου, εἶναι *μιά ἐσωτερική* τῆς διάστασι, ὅπως τό νά εἶμαι ἐν καταστάσει καί τό νά εἶμαι ἐλεύθερος». Ἡ *ἐλευθερία* εἶναι κατά κάποιον τρόπο «ἡ ψυχῆ τῆς ψυχῆς μας» (βλ. G.M., R.I., σ. 78), *μιά δύναμι* τοῦ ὁδοιπόρου ἀνθρώπου, πού τόν βοηθεῖ νά ὀλοκληρώνεται, παρεμβαίνοντας «στό σημεῖο συνδέσεως μεταξύ ὄντος καί ὑπάρξεως» (βλ. G.M., M.E., II, σ. 31) ἢ ἴδια ὡς μυστήριο συμπίπτει μέ τό εἶναι, ἀφοῦ ὅσο περισσότερο ἕνα ὄν εἶναι, τόσο περισσότερο εἶναι ἐλεύθερο (βλ. G.M., M.E., II, σ. 18), ἀλλά παραμένει πάντοτε καί *μιά κατάκτησι* μερική καί ἐφήμερη, ἐφ' ὅσον δέν παύει νά ἐκτίθεται σέ *μιά* κατάσταση ἀνελευθερίας (βλ. G.M., *La dignité humaine*, Paris, Aubier, 1964 σ. 190).

β. Τό σύ

Γιά νά δημιουργήσῃ τό εἶναι τοῦ τό ἐγώ ὀφείλει νά συμμετέχῃ σέ *μιά*

ζώσα επικοινωνία με τὰ ἄλλα ὄντα· ἐάν ὁ ἄλλος στό ἐπίπεδο τοῦ *ἔχειν μου* εἶναι ἀπών, ἐάν εἶναι *αὐτός*, δηλαδή ἓνα ἀντικείμενο καθ' ὅσον δύναμαι νά τόν κρίνω καί νά τόν χαρακτηρίσω (βλ. G.M., R.I., σ. 48 καί G.M., *Journal Métaphysique*, Paris, Gallimard, 1927, σ. 137), στό ἐπίπεδο τοῦ εἶναι γίνεται *σύ*. Τό *σύ* εἶναι *αὐτός μέ τόν ὁποῖο διατηρῶ μιά ζωντανή σχέση*· δέν εἶναι αὐτό πού μπορῶ νά περιβάλω μέ τήν ἀντικειμενική γνώσι, ἀλλά *αὐτός πού ἀγαπῶ*, καί ἡ ἀγάπη «εἶναι πάντοτε κατ' ἀνάγκην μιά χάρις· ἡ ἀγάπη εἶναι τῆς τάξεως τοῦ πέραν ἐκείνου πού ἔχει σχέση με τήν ἀξία ἢ τήν ἀπαξία, εἶναι τῆς τάξεως τοῦ ἀλογίστου» (βλ. G.M., *Fragments philosophiques*, Paris, B. Nauwelaerts, 1961, σ. 99). Αὐτό δέν σημαίνει πῶς ἡ ἀγάπη εἶναι μιά ὑποκειμενική αὐταπάτη· εἶναι ἡ πρᾶξι μέ τήν ὁποία, ἀντιμετωπίζοντας τόν ἄλλο ὡς *σύ*, συνεργῶ στήν *ἐλευθερία* του· «ἀγάπη εἶναι ἡ ζωῆ πού μετατοπίζει τό κέντρο τῆς» (βλ. G.M., J.M., σ. 217).

Τό *σύ* τό *ἐπικαλοῦμαι*, περιμένω ἀπό αὐτό κάτι ἀπροσδιόριστο, ἐνῶ συγχρόνως εἶναι σάν νά τοῦ δίνω τό μέσον νά μου ἀπαντήσῃ (βλ. G.M., H.V., σ. 63). Καί δύναμαι νά τό ἐπικαλοῦμαι, γιατί τοῦ ἔχω ἐναποθέσει ὅλη μου τήν *ἐμπιστοσύνη*, πού δέν θεμελιώνεται πάνω σέ καμμιά πεποιθῆσι, ἀλλ' εἶναι «ἓνα ἄλμα, ἓνα στοίχημα πού ἐνδέχεται, ὅπως κάθε στοίχημα, νά χαθῆ» (βλ. G.M., R.I., σ. 177), γιατί «ἡ οὐσία ἐνός ὄντος συνίσταται ἀκριβῶς στό ὅτι δέν εἶναι δεδομένο οὔτε γιά τόν ἄλλο οὔτε γιά τόν ἴδιο του τόν ἑαυτό» (βλ. G.M., E.A., σ. 65).

Ἡ ἐννοια τῆς *παρουσίας*, ἀπό ἀπλή πρόσφουσι (στόν κόσμο τῶν ἀντικειμένων) καί ἐνιαία παρουσία (στόν ἑαυτό μου), ἐμπλουτίζεται στό ἐπίπεδο τῆς ζωντανῆς σχέσεως τοῦ ἐγώ μέ τό *σύ*, στό ἐπίπεδο τοῦ *ἐμεῖς*, πού εἶναι σχέση «εἶναι πρὸς εἶναι» (βλ. G.M., J.M., σ. 171), «ἓνα εἶδος ζωτικοῦ χώρου τῆς ψυχῆς» (βλ. G.M., R.I., σ. 52).

Ἡ συγκεκριμένη διὑποκειμενική σχέση ὁδηγεῖ τόν G. Marcel μέχρι τό Θεό, τό «ἄπειρο πού περικλείεται σέ κάθε πνευματική πραγματικότητα» (βλ. G.M., J.M., σ. 239)· «... ἂν στόν κόσμο μας ... τὰ ὄντα εἶναι δυνατόν νά συνδέωνται πραγματικά τό ἓνα μέ τό ἄλλο, αὐτό συμβαίνει γιατί σέ κάποια ἄλλη διάστασι εἶναι συνδεδεμένα μέ κάτι πού τὰ ὑπερβαίνει καί πού τὰ περικλείει» (βλ. G.M., *Les hommes contre l' humain*, Paris, La colombe, 1951, σ. 196). Τό Θεό, ὡς ἀπόλυτο *Σύ*, δέν εἶναι δυνατόν νά τόν ἐξαντικειμενοποιήσουμε, ἀποδίδοντάς του ἰδιότητες ἢ ἀποδεικνύοντας τήν ὑπαρξί του· «ἡ θεολογία τῆς ὑπερβάσεως τοῦ G. Marcel, στήν ὁποία ὁδηγεῖ ἡ φιλοσοφία του, εἶναι κατά βάσιν ἀποφατική» (βλ. R. Troisfontaines, ἔ.ἀ., II, σ. 215)· «Ἡ προσωπική ζωῆ, καί μόνον αὐτή, παριστᾷ τόν καθρέφτη, ὅπου ἔρχεται νά ἀντανακλασθῆ τό ἀπόλυτο» (βλ. G.M., R.I., σ. 192 καί G.M., J.M., σ. 127). «Ἄγαπῶ πραγματικά ἓνα ὄν σημαίνει τό ἀγαπῶ ἐν Θεῷ» (βλ. G.M., J.M., σ. 158), ἐνῶ «ἡ σχέση μου μέ τό Θεό δέν εἶναι τίποτε, ἂν δέν εἶναι σχέση ὄντος πρὸς ὄν» (βλ. G.M., J.M., σ. 137)· «ὁ Θεός δέν μου δίδεται στή λατρεία παρά ὡς ἀπόλυτη *Παρουσία*» (βλ. G.M., E.A., σ. 318). Ἡ προσέγγισι ἀπό τόν G. Marcel τοῦ Θεοῦ διὰ μέσου τῆς ἀγάπης δείχνει, κατά τόν Ch. Widmer (βλ. ἔ.ἀ., σ. 220), πῶς γιά τόν φιλόσοφο ὁ

Θεός εἶναι κατά βάθος *Ἀγάπη*. Τό ἀπόλυτο εἶναι, ὁ Θεός, εἶναι ἡ ἀρχή τοῦ εἶναι (βλ. G.M., E.A., σ. 248), ἀλλά καί τό τέλος τοῦ ἀνθρώπου (βλ. G.M., R.I., σ. 54), ἐφ' ὅσον «τό ἄτομο δημιουργεῖται ὡς ἄτομο θέτοντας τόν ἑαυτό του ὡς δημιουργήμα» (βλ. G.M., R.I., 194)· ἡ ἐξάρτησί του ὅμως ἀπό τήν πρᾶξι δημιουργίας δέν τό καταργεῖ ὡς ἰδιαίτερο ὄν, γιατί ἐκεῖνο ἀπό τό ὁποῖο ἐξαρτᾶται, τοῦ εἶναι ἐσωτερικό (βλ. G.M., R.I., σ. 134).

Γ. ΣΧΟΛΙΑ ΣΤΟ ΜΕΤΑΦΡΑΖΟΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

[1]. Τό κείμενο πού μεταφράζεται ἐδῶ εἶναι ἡ δέκατη ἀπό μιά σειρά εἴκοσι διαλέξεων (Gifford Lectures), πού ὁ G. Marcel ἔδωσε σέ δύο συνέχειες, κατόπιν προσκλήσεως τοῦ στό Πανεπιστήμιο τοῦ Aberdeen, τόν Μάιο τοῦ 1949 καί τόν Μάιο τοῦ 1950. Στόν πρόλογο αὐτῶν τῶν διαλέξεων, πού *ἐκδόθηκαν* τό 1951 μέ τόν τίτλο «Τό μυστήριο τοῦ ὄντος» ('*Le mystère de l' être*', M.E.) σέ δύο τόμους: 1) «Σκέψι καί μυστήριο» (M.E., I, '*Réflexion et mystère*') καί 2) «Πίστι καί πραγματικότης» (M.E., II, '*Foi et réalité*'), ὁ φιλόσοφος ἐξηγεῖ πῶς ἡ διατήρησί τους στή μορφή, μέ τήν ὁποία ἐκφωνήθηκαν, ἐξυμηρετεῖ τό γενικώτερο ἀντιουσηματικό πνεῦμα τοῦ ἔργου του.

Κατά τόν J.P. Bagot, ὁ G. Marcel, στό βαθμό πού ἀποτυγχάνει στήν προσπάθειά του νά κατασκευασῇ μιά μεταφυσική τοῦ ὄντος, στρέφεται μέ δυσπιστία, ἀλλά καί πικρία, ἐναντίον κάθε παρόμοιας προσπάθειας· τήν κριτική πού ἄλλοτε ἀσκοῦσε στήν ἐγγελιανή ἰδέα τῆς ἀπόλυτης γνώσεως, ἐπεκτείνει σέ κάθε φιλοσοφικό σύστημα. Κατά τή διάρκεια τῶν Gifford Lectures, ὅπου καλεῖται νά προσφέρῃ μίαν ἐνιαία παρουσίαι τῶν φιλοσοφικῶν του ἀναζητήσεων, ἡ ἀρκετά «ἐπιπόλαιη» στάσι, πού υἰοθετεῖ ὡς πρὸς τή θέσι τοῦ ἐρωτήματος περί τοῦ ὄντος, δείχνει πόσο λίγο ὑπελόγιζε νά βρῆ μέσα ἀπό αὐτές μίαν ἀπάντησι σέ ὅ,τι δέν ἔπαυε νά τόν ἀπασχολῆ. Ὁ φόβος τῆς ἀφαιρέσεως τόν ἀποτρέπει ὀριστικά ἀπό τό ἐρώτημα περί τοῦ ἐν γένει ὄντος· ὁ μεταφυσικός κατ' αὐτόν «δύναται νά ἀποκαλύψῃ τήν παρουσία του μόνο στό μέτρο πού προσδίδει κάποιο νόημα στά ἐπί μέρους ὄντα» (βλ. J.P. Bagot, *Connaissance et amour. Essai sur la philosophie de G. Marcel*, Paris, Beauchesne, 1958, σ. 164).

Στήν ὄγδοη διάλεξι τοῦ M.E., I μέ τόν τίτλο «Ἡ ζωῆ μου» (βλ. G.M., M.E., I, σ. 163-187), ἀφοῦ γίνῃ φανερό πῶς στό ἐρώτημα «*ποιός εἶμαι;*» (σχ. 1) καί μέ αὐτό τό ἐρώτημα βλ. τό σχ. [5]) δέν εἶναι δυνατόν νά ἀπαντήσῃ κανεῖς ἀντικειμενικά, ἐξετάζεται τό περιεχόμενο πού συνήθως ἀποδίδεται στή φράσι «*εἶμαι ἡ ζωῆ μου*», γιά νά ἐξαχθῆ τό συμπέρασμα ὅτι *ἡ ζωῆ μου* ξεπερνᾷ τή συνειδησι, πού μπορῶ νά ἔχω σέ μιά ὁποιαδήποτε στιγμή γι' αὐτήν. Στή συνέχεια ἐπισημαίνεται τό γεγονός ὅτι εἶναι δυνατόν νά θυσιάσω ἢ νά ἀφιερῶσω κάπου τή ζωῆ μου, πρᾶγμα τό ὁποῖο ἀποτελεῖ καί

CONSTANTINE BOUDOURIS
PROFESSOR OF PHILOSOPHY
UNIVERSITY OF ATHENS

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Ι. ΒΟΥΔΟΥΡΗ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ
ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

READINGS

IN CONTEMPORARY METAPHYSICS

ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗ

ΑΠΟΨΕΙΣ ΠΑΝΩ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗ

ATHENS 1984

*
ΑΘΗΝΑΪΚΟΣ ΚΥΚΛΟΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
*

ΑΘΗΝΑ 1984